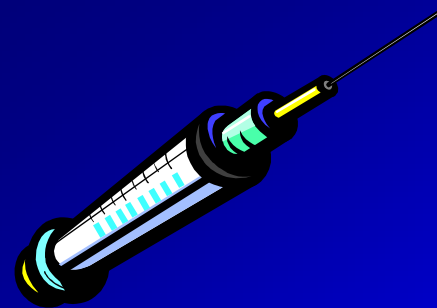
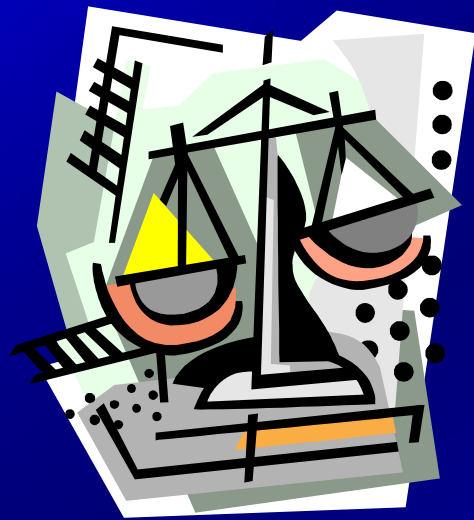

Pitvy a nakládání s mrtvým tělem v ČR

MUDr. Tomáš Vojtíšek, Ph.D.

Osnova - periodizace

- Současná situace
- Stav po přijetí Zákona o zdravotních službách
- Stav po přijetí Nového občanského zákoníku

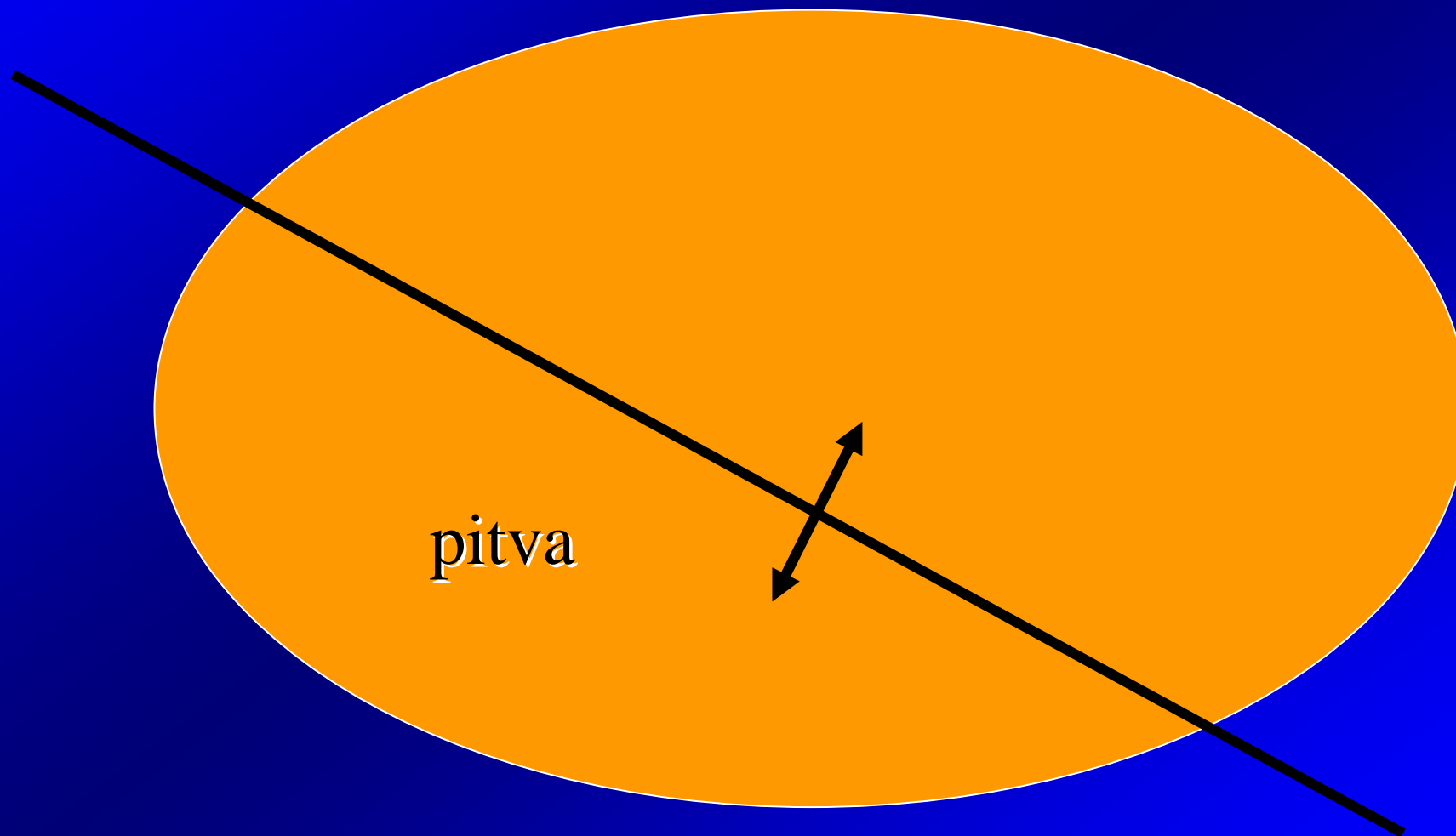
Dosavadní stav

- Základním právním pramenem upravujícím zdravotní péči/zdravotní služby je zákon o péči o zdraví lidu, č. 20/1966 Sb.
- Počet novelizací do roku 1990: 0
- Počet novelizací 1990 – dosud: 55
- Důvodem právní regulace podzákonnými předpisy
- Pitvy upraveny v prováděcí vyhlášce ministerstva zdravotnictví ČSR č. 19/1988 Sb.

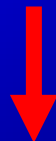
Pitva v ČR jako v právním státě

- Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem (čl. 7 odst. 1 LZPS)
- Smluvní strany budou chránit důstojnost a svébytnost všech lidských bytostí... (čl. 1 Úmluvy)
- Žádná omezení nelze uplatnit... kromě těch, která stanoví zákon a která jsou nezbytná... v zájmu bezpečnosti veřejnosti, předcházení trestné činnosti, ochrany veřejného zdraví nebo ochrany práv a svobod jiných (čl. 26 Úmluvy)
- Státní moc lze uplatňovat jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví (čl. 2 LZPS, čl. 2 Ústavy)
- *Každý je oprávněn rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem a o tom, může-li být jeho tělo podrobena pitvě. Jen zákon může stanovit, kdy přání nemusí být vyhověno (nový občanský zákoník – verze jaro)*

Úmrtí v ČR – přes 100 tis./rok

Ústavní pořádek + mezinárodní smlouvy

Zákon o péči o zdraví lidu

Trestní řád

Prováděcí vyhláška

Anatomická pitva

Zdravotní pitva
PAÚ nebo ÚSL

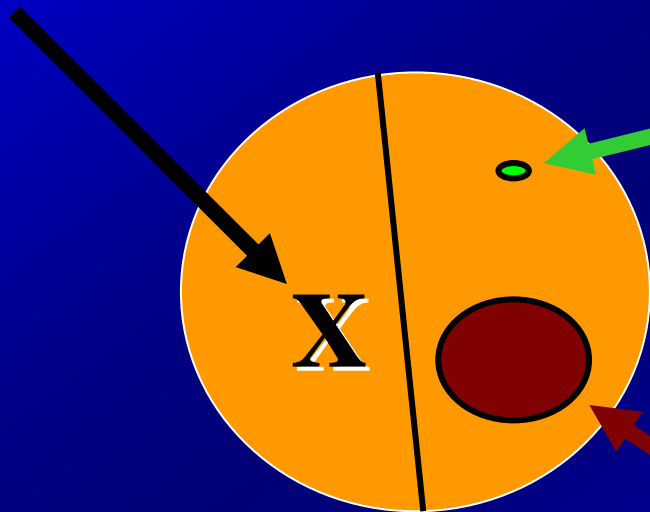
„Soudní“ pitva

Vyhláška č. 19/1988 Sb. o postupu při úmrtí a pohřebnictví

- Původně sofistikovaná úprava
- Absence zmocňovacího ustanovení (1993 – 2003)
- „Útoky“ jinými právními předpisy
- Aktuálně zcela nevyhovující předpis až „bizarního“ charakteru

Útoky na „naši“ vyhlášku č. 19/1988 Sb.

2001 - zák. o pohřebnictví

2002 – transplantační zák.

? 2014 – OZ!

2002 – zák. o péči o zdraví lidu

Kolize - příklady

- Vyhláška § 11:
- (1) Od pohřbu se může upustit, jestliže se těla mrtvého má trvale použít k vědeckým nebo výukovým účelům. Takto lze použít těla zemřelých osob,
  - a) které s tím projevily před úmrtím písemný souhlas,
  - b) jejichž totožnost nelze zjistit nebo
  - c) o které se do 96 hodin od zjištění úmrtí prohlížejícím lékařem nikdo nepřihlásil, přesto, že osoby jim blízké byly včas prokazatelně vyrozuměny, pokud mrtvý před úmrtím neučinil opatření o pohřbu.

Kolize - příklady

- Zákon o pohřbnictví § 5:
- (1) Nesjedná-li ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí podle zvláštního právního předpisu žádná fyzická nebo právnická osoba pohřbení nebo nebyla-li zjištěna totožnost mrtvého do 1 týdne od zjištění úmrtí a žádné zdravotnické zařízení v souladu s podmínkami stanovenými zvláštním právním předpisem²⁾ neprojeví zájem o využití lidských pozůstatků pro potřeby lékařské vědy a výzkumu nebo k výukovým účelům, je povinna zajistit pohřbení obec, na jejímž území k úmrtí došlo nebo byly lidské pozůstatky nalezeny, případně vyloženy z dopravního prostředku. Lidské pozůstatky osob, u nichž nebyla zjištěna totožnost, mohou být pohřbeny pouze uložením do hrobu nebo hrobky.

Kolize - příklady

- Zákon o péči o zdraví lidu § 26 odst. 5:
- (5) Použít tělo zemřelého lze jen pro lékařské potřeby, a to pouze pokud
  - a) s tím zemřelý za svého života vyslovil prokazatelný písemný souhlas; v případě, že zemřelý za svého života nevyjádřil prokazatelně svou vůli, může prokazatelný písemný souhlas s použitím těla zemřelého vyslovit osoba blízká zemřelému; součástí souhlasu je vymezení účelu použití těla zemřelého; pokud zdravotnické zařízení vyslovení souhlasu zemřelého nezjistí nebo osoba blízká zemřelému tento souhlas nevysloví, nelze pro lékařské potřeby tělo zemřelého použít,
  - b) nevzniklo podezření, že příčinou smrti je přenosná nemoc,
  - c) se nejedná o zemřelého ve výkonu zabezpečovací detence, vazby nebo trestu odnětí svobody,
  - d) nebude zmařen účel pitvy, a to zejména v případech, kdy vzniklo podezření, že příčinou úmrtí je trestný čin nebo sebevražda.

Je vyhláška o postupu při úmrtí a pohřebnictví ústavně konformní?

Je vůbec ústavně konformní ustanovení § 28 zák. o péči o zdraví lidu (*pitva se provádí povinně nebo na základě určení prohlížejícím lékařem nebo vedoucím zdravotnického zařízení, a to v případech a za účelem stanoveným vyhláškou*)?

Nejvyšší správní soud - 2010

- 3 Ads 42/2010 – 92 (OČKOVÁNÍ)
- ...zákon (*o ochraně veřejného zdraví*) tak vytváří žalovanému (*ministerstvu zdravotnictví*) zcela neomezený prostor pro úvahu, které druhy vakcinace zařadí mezi tzv. "pravidelné", na něž se bude vztahovat zákonná povinnost "podrobit se očkování", a které nikoli. Výsledkem je pak stav, kdy povinnosti, jejichž porušení je sankcionováno v rámci správního trestání, nejsou "blíže specifikovány", nýbrž **originárně** určovány teprve vyhláškou, a nikoli, jak předvídá Listina základních práv a svobod ve svém čl. 4, zákonem.

Nový zákon o zdravotních službách

- 2008 - ministrem Julínkem předložen do vlády a posléze poslanecké sněmovny. Část týkající se pitev zcela nesmyslná, na připomínky naší společnosti nebyl brán zřetel. Návrh vzat zpět.
- 2010 – ministrem Hegerem „oprášen“ starý návrh. Většina připomínek společnosti SLST zakomponována ještě před vnitřním připomínkovým řízením
- 03/2011 – na žádost ministerstva zpřesněny podmínky pro upuštění od pitvy

Nový zákon o zdravotních službách

- Vláda předložila návrh zákona sněmovně 30. 6. 2011 – pitvy upraveny v části sedmé
- 1. čtení dne 12. 7. 2011
- Výbor pro zdravotnictví 25. 8. 2011 – část sedmá prakticky bez připomínek
- 2. čtení 30. 8. 2011 – bez poslaneckých pozměňovacích návrhů k části sedmé
- 3. čtení 7. 9. 2011 – návrh schválen PS

Nový zákon o zdravotních službách

- Senát obdržel návrh zákona 19. 9. 2011
- Výbor pro zdravotnictví a sociální politiku – dne 29. 9. 2011 vydal zamítavé stanovisko
- Ústavně-právní výbor – dne 4. 10. 2011 vydal zamítavé stanovisko
- Návrh senátem zamítnut dne 6. 10. 2011

Nový zákon o zdravotních službách

Poslanecká sněmovna veto senátu přehlasovala
dne 6. 11. 2011

9. 11. 2011 zákon k podpisu prezidenta

Prezident zákon podepsal 22. 11. 2011

Účinnost: 1. března (dubna) 2012?

Představení nového návrhu zákona o zdravotních službách

- Tento zákon upravuje:
- **zdravotní služby** a podmínky jejich poskytování a s tím spojený výkon státní správy
- druhy a formy zdravotní péče
- práva a povinnosti pacientů a osob pacientům blízkých, poskytovatelů zdravotních služeb, zdravotnických pracovníků, jiných odborných pracovníků a dalších osob v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb
- podmínky hodnocení kvality a bezpečí zdravotních služeb, další činnosti související s poskytováním zdravotních služeb a zapracovává příslušné předpisy Evropské unie“

Představení nového návrhu zákona

- Pojem zdravotní služby „nadřazen“ pojmu zdravotní péče
- Nakládání s tělem zemřelého v rozsahu stanoveném tímto zákonem je „zdravotní službou“
- Část sedmá návrhu zákona (§ 79 – 92):
Nakládání s odejmutými částmi lidského těla, tělem zemřelého, postup při úmrtí a pitvy

Úkony na těle zemřelého

- Taxativní výčet:
  - a) prohlídka těla zemřelého
  - b) pitva, včetně odběru biologického materiálu pro diagnostické účely
  - c) odběr orgánů dle transplantačního zákona
  - d) odběr tkání a buněk určených k použití u člověka
  - e) odběr částí lidského těla pro „*lékařské potřeby*“
  - f) vyjmutí implantabilních zdravotnických prostředků, je-li to účelné; vyjímání stomatologických pevných protetických výrobků je zakázáno
  - g) další úkony stanovené zákonem o pohřbnictví
- Časová hranice 2 hodin!
Výjimky! (a, c + soudní pitva)

Prohlížejí lékař

- Povinnost zajistit prohlídku těla zemřelého:
  - a) praktický lékař (dospělí, děti a dorost)
  - b) LSPP – na základě smlouvy s kraje
  - c) nemocniční lékař
  - d) zdravotnická záchranná služba (při poskytování přednemocniční neodkladné péče)
- Povinností je specializovaná způsobilost

Postup při úmrtí

- Oznamovací povinnost vůči praktikovi/LSPP/ linka 112
- **Prohlídka těla zemřelého:** vždy, účelem je:
  - zjištění smrti
  - zjištění doby smrti
  - pravděpodobné příčiny
  - určení provedení pitvy
  - *označení těla zemřelého*

Prohlížejí lékař

- Vyplní List o prohlídce mrtvého
- **Určí, zda bude provedena patologicko-anatomická nebo zdravotní pitva**
- Informuje osobu blízkou zemřelému nebo PČR, za účelem vyhledání osoby blízké a předání informace o úmrtí (!)
- Oznamovací povinnost vůči PČR:
  - trestný čin nebo sebevražda, neznámá totožnost, *úmrtí za nejasných okolností*

Druhy pitev

- **Patologicko-anatomické** (za účelem zjištění základní nemoci a dalších nemocí, komplikací zjištěných nemocí a k ověření klinické diagnózy a léčebného postupu u osob zemřelých ve zdravotnickém zařízení smrtí z chorobných příčin)
- **Zdravotní** (za účelem zjištění příčiny smrti a objasnění dalších ze zdravotního hlediska závažných okolností a mechanismu úmrtí u osob, které zemřely mimo zdravotnické zařízení nebo v něm náhlým, neočekávaným nebo násilným úmrtím, včetně sebevraždy)
- **Soudní** (při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, a to podle jiného právního předpisu)
- **Anatomické** (k výukovým účelům nebo pro účely vědy a výzkumu v oblasti zdravotnictví)

Anatomické pitvy

Anatomické pitvy mohou provádět pouze univerzitní vysoké školy, které mají akreditovaný bakalářský nebo magisterský studijní program, jehož absolvováním se získává odborná způsobilost k výkonu zdravotnického povolání, na k tomu určených pracovištích; lze je provádět, pokud byly splněny podmínky pro použití těla zemřelého podle tohoto zákona. Převoz těla zemřelého k anatomické pitvě a zpět, provedení této pitvy a uložení těla zabezpečuje a náklady hradí univerzitní vysoká škola.

Povinné patologicko-anatomické pitvy

- u žen, které zemřely v souvislosti s těhotenstvím, porodem, potratem, umělým přerušением těhotenství nebo v šestinedělí, (rel. povinná)
- u plodů z uměle přerušovaných těhotenství provedených z důvodů genetické indikace nebo indikace vrozené vývojové vady plodu,
- u dětí mrtvě narozených a u dětí zemřelých do 18 let věku, (rel. povinná)
- u pacientů, kteří zemřeli při operaci, při nechirurgickém intervenčním výkonu, v souvislosti s komplikací navazující na operaci nebo nechirurgický intervenční výkon nebo při úvodu do anestézie,
- jestliže byl z těla zemřelého proveden odběr orgánu pro účely transplantací, tkání nebo buněk pro použití u člověka nebo odebrána část těla pro výzkum nebo k výukovým účelům;
- v případě, že k úmrtí došlo v souvislosti se závažnou nežádoucí příhodou při klinickém hodnocení humánního léčivého přípravku nebo s nežádoucí příhodou při klinických zkouškách zdravotnického prostředku nebo v souvislosti s ověřováním nových poznatků použitím metod, které dosud nebyly v klinické praxi na živém člověku zavedeny, nebo v případě podezření na tyto skutečnosti,
- v případě podezření, že k úmrtí došlo v souvislosti s odběrem orgánu za účelem transplantace nebo tkání nebo buněk pro použití u člověka.

Povinné pitvy zdravotní

- při náhlých a neočekávaných úmrtích, jestliže při prohlídce těla zemřelého nebylo možno jednoznačně zjistit příčinu smrti,
- při všech násilných úmrtích včetně sebevraždy, (rel. povinná)
- při podezření, že úmrtí může být v příčinné souvislosti s nesprávným postupem při poskytování zdravotních služeb, které vyslovil zdravotnický pracovník zúčastněný na poskytování zdravotních služeb, lékař, který provedl prohlídku těla zemřelého, nebo osoba blízká zemřelému,
- při podezření, že úmrtí mohlo být způsobeno v souvislosti se zneužíváním návykových látek, (rel. povinná)
- u osob, které zemřely ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence

Kolize povinných pitev (§ 88/4)

Jde-li současně o povinnou pitvu patologicko-anatomickou a zdravotní, provede se pitva zdravotní!

Přerušeni pitvy

Pokud v rámci pitvy (vyjma soudní) nastane podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, nebo že okolnosti úmrtí jsou nejasné, pitva se přeruší.

Tuto skutečnost oznámí poskytovatel neprodleně Policii České republiky; pokud orgán činný v trestním řízení nenařídí do 2 hodin od tohoto oznámení pitvu podle jiného právního předpisu, může poskytovatel přerušenu pitvu dokončit.

Informace o výsledku pitvy

- Poskytovatel, který provedl pitvu, je povinen písemně informovat o jejím výsledku:
  - poskytovatele, v jehož zdravotnickém zařízení došlo k úmrtí pacienta,
  - registrujícího poskytovatele v oboru všeobecné praktické lékařství nebo v oboru praktické lékařství pro děti a dorost, je-li mu znám.

Nesouhlas s pitvou

- Prokazatelný nesouhlas s provedením pitvy je součástí zdravotnické dokumentace vedené o zemřelém; v případě mrtvě narozeného dítěte je součástí zdravotnické dokumentace vedené o matce

Nesouhlas oprávněné osoby s pitvou

- O neprovedení pitvy, se kterou je vyjádřen nesouhlas, rozhoduje prohlížející lékař nebo poskytovatel provádějící pitvu
- Možné u pitev nepovinných a **relativně povinných**
- Za splnění následujících podmínek:
  - příčina úmrtí je zřejmá
  - byl vysloven nesouhlas s pitvou (sám zemřelý nebo osoby blízké zemřelému)

Pitvy povinné relativně (stručně)

- násilná úmrtí včetně sebevraždy
- podezření na úmrtí způsobené v souvislosti se zneužíváním návykových látek
- ženy zemřelé v souvislosti s reprodukcí
- děti

Pitvy povinné absolutně (stručně)

- jestliže při prohlídce těla zemřelého nebylo možno jednoznačně zjistit příčinu smrti
- při podezření, že úmrtí může být v příčinné souvislosti s postupem non lege artis
- u osob, které zemřely ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence
- u plodů z uměle přerušovaných těhotenství z genetické indikace
- úmrtí při operaci a jiném intervenčním výkonu
- úmrtí v souvislosti s lékařským experimentem
- úmrtí v souvislosti s odběrem orgánu za účelem transplantace nebo tkání nebo buněk pro použití u člověka
- jestliže byl z těla zemřelého proveden odběr orgánu pro účely transplantací

Upuštění od pitvy z jiných důvodů (provozních)

- Rozhoduje poskytovatel provádějící pitvu
- Pokud pitva **není povinná!**
- Za podmínky:
  - příčina úmrtí je zřejmá

O rozhodnutí o neprovedení zdravotní pitvy je poskytovatel v oboru soudní lékařství povinen informovat Policii České republiky!!!

Poskytovatel provádějící pitvu může rozhodnout o:

- **provedení** patologicko-anatomické nebo zdravotní pitvy, i když nebyla určena lékařem provádějícím prohlídku těla zemřelého!!!
- *Např. úmrtí v cizině*

Odmítnutí pitvy?

Pitva určená

zemřelí

ano

„ano“

Relativně povinná

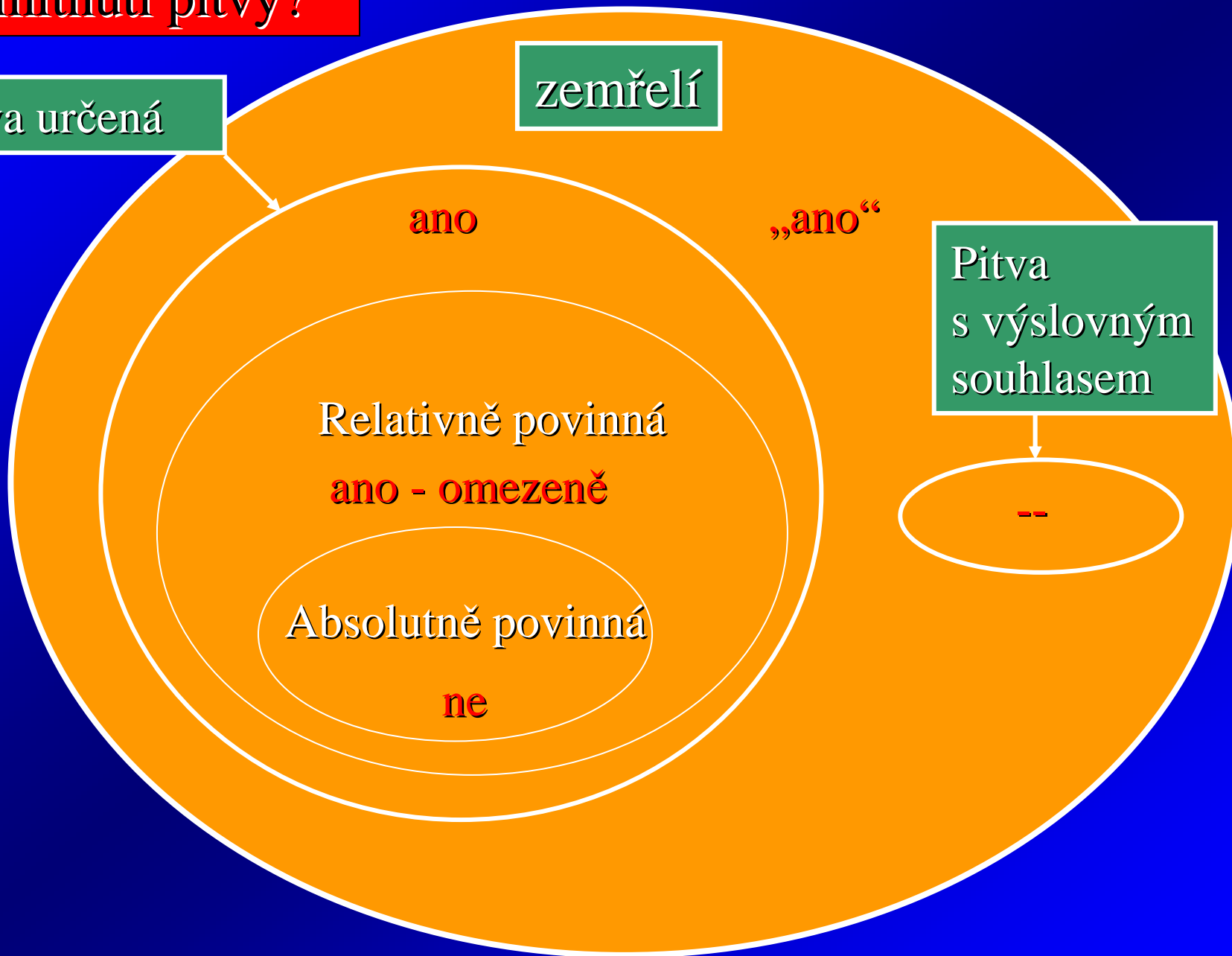
ano - omezeně

Absolutně povinná

ne

Pitva
s výslovným
souhlasem

--

Sankce

- Část třináctá návrhu zákona
- Poskytovatel se dopustí správního deliktu:
  - nezajištění prohlídky těla zemřelého (300 tis.)
  - nepřerušeni pitvy a neoznámení PČR (200 tis.)
  - neinformování o výsledku pitvy (100 tis.)
  - nezajištění uložení těla zemřelého v chladícím zařízení (200 tis.)
- Pro právnické osoby možnost liberace při vynaložení veškerého úsilí, které bylo možno požadovat

Zhodnocení nového zákona

- **Hlavním přínosem navrhované úpravy je:**
  - nahrazení dosud platné a účinné vyhlášky č. 19/1988 Sb.
  - podrobná regulace indikací pitev a upuštění od ní

Problém s občanským zákoníkem

Problém s občanským zákoníkem

- **Pododdíl 6 – Ochrana lidského těla po smrti člověka – verze leden 2011**
- Každý je oprávněn rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem a o tom, může-li být jeho tělo podrobena pitvě. Jen zákon může stanovit, kdy přání nemusí být vyhověno.
- Zemře-li člověk, aniž projeví nesouhlas s pitvou, platí, že s jejím provedením souhlasí.
- Kdo si nepřeje, aby po jeho smrti bylo jeho tělo pitváno, zapíše své stanovisko do rejstříku vedeného podle jiného právního předpisu.

Problém s občanským zákoníkem

- **Verze Poslanecká sněmovna 2011**
- Každý je oprávněn rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem a o tom, může-li být jeho tělo podrobena pitvě nebo použito pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům. Provést pitvu nebo použít lidské tělo takovým způsobem po smrti člověka **bez souhlasu zemřelého lze jen, pokud tak stanoví jiný zákon.**
- Zemře-li člověk, aniž projeví souhlas s pitvou nebo s použitím svého těla po smrti, platí, že s provedením pitvy nebo s takovým použitím svého těla **nesouhlasí.**

Problém s občanským zákoníkem

- **Verze Poslanecká sněmovna 2011**
- Kdo souhlasí, aby po jeho smrti bylo jeho tělo pitváno nebo použito způsobem podle § 113, zapíše své stanovisko do **rejstříku** vedeného podle jiného právního předpisu; tento souhlas lze projevit i ve veřejné listině, nebo vůči poskytovateli zdravotních služeb s účinky vůči tomuto poskytovateli.
- Rejstřík členů „Společnosti přátel pitvy“ ???

Problém s občanským zákoníkem

- **Navrhovaná účinnost 1. 1. 2014**
- Co by to znamenalo?
  - žádná změna pro soudní a anatomické pitvy
  - výrazné omezení pitev patologicko-anatomických a zdravotních
  - zrušení pitev nepovinných a relativně povinných s jasnou příčinou smrti
- Kvalifikovaný odhad:
  - pokles zdravotních pitev na 50 %
  - pokles patologicko-anatomických pitev na 10%

Problém s občanským zákoníkem

- **Negativní společenské dopady:**
  - **oslabení zdravotnických registrů**
  - **omezení dispozice pozůstalých (úmrtí v zahraničí, pojistné plnění)**
  - **snížení záchytu trestných činů proti životu a zdraví**

Problém s občanským zákoníkem

- Co s tím?
- 3. čtení dne 9. 11. 2011, návrh schválen
- V případě přijetí následující možnosti:
  - 1) novelizace občanského zákoníku v legisvakantní době, nebo
  - 2) novelizace zákona o zdravotních službách
  - 3) přizpůsobení se

Pozn.: zájem zdravotních pojišťoven?

Děkuji za pozornost!

tomas.vojtisek@fnusa.cz